

Türk Siyasal Elitlerin Sosyal Profillerinin İncelenmesi (1950- 1960)

Şeyhmus DEMİR^a

Mutlu SESLİ^b

Emine DURSUN^c

Özet

Çalışmada, 1950-1960 arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yer almış parlamenterler incelenmiştir. 1950, 1954, 1957 genel seçimleri sonucu oluşan parlamentolardaki parlamenterlerin sosyolojik kriterler bağlamında tasnif edilmesi hedeflenmiştir. Türkiye'de tek partili dönemden çok partili yaşama geçişle birlikte parlamenterlerin mesleki dağılımları, eğitim durumları, bildikleri yabancı diller ve yaş dağılımlarından hareketle toplumsal, siyasal ve ekonomik tespitler yapılmaya çalışılmıştır. Başka deyişle, 1950-1960 arası Türk Siyasal Elitlerin sosyal profilleri çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal elit, Parlamento, Parlamenter, Çok partili hayat.

Examination of the Social Profile of the Turkish Political Elite (1950- 1960)

Abstract

In this study, between 1950-1960 took place in the Grand National Assembly of Turkey was examined parliamentarians. 1950, 1954, 1957 general election results of the parliamentarians in the parliament in the context of sociological criteria will be classified. From single-party period in Turkey with the parliamentary passage of the occupational distribution of multi-party life, educational status, know foreign languages and age distribution of the social movements, political and economic determination were made. In other words, between the Turkish Political Elite 1950-1960 were out of the social profile.

Key Words: Political elites, Parliament, Parliamentarians, Multi-party life.

1. Giriş

Siyasetin çatışmacı toplumun ürünü olduğunu söylemek mümkündür^d. Çatışma ekonomik çıkar farklılıklarının bulunduğu her toplumda doğal olarak vardır. Ekonomik farklılaşma toplumsal hayattaki farklılaşmalara yol açar. Bunların sonucu ise siyasal düzeyde/ anlamda tercihlerin farklılıklar oluşturmasıdır. Böylece hem teorik olarak hem de uygulamada “çatışma” ve “iktidar uğraşısı” halindeki topluluklar ortaya çıkar. Kısacası siyaset, çatışmanın ortaya çıkmasıyla başlar ve tersinden ifade edilirse çatışmanın olmadığı yerde

^a Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, Isparta

^b Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, Isparta

^c Midyat Kız Teknik ve Kız Meslek Lisesi, Rehber ve Psikolojik Danışman, Mardin

^d Bu konuda geniş bir tartışma için bkz. Mümtaz'er Türküne, *Siyaset*, “Siyaset nedir?”, 2003, s.3-33.

siyaset de olmaz. Siyasetin ve kimileyin onun hem aracı hem de sonucu olan çatışmanın aslında temelde ekonomik, toplumsal ve siyasal anlamda iktidarı hedeflediğini söyleyebiliriz.

Yücekök (1983: 5)'e göre siyasal kurumlar toplumsal yapı(lar)ın aynasıdır ve yapısal/ toplumsal değişimler, etki-tepki ilişkileri, toplumun ekonomik yapısına bağlı olarak değişik türlerde meydana gelmektedir. Marksist bakış açısının “üst yapı kurumları-altyapı (ekonomi)” tasnifini hatırlatan bu tespitin hatalı değilse de eksik olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü siyasal kurumlar büyük ölçüde ekonomik etkenler tarafından belirleniyorsa da toplumda verili olan kültür-tarih-din gibi parametrelerden bağımsız olduğunu başka deyişle ekonomi dışındakilerin tek başına ekonominin bir sonucu/ belirleneni olduğunu söylemek zordur.

Siyasal kurumların yanısıra, siyasal bilinç, kamuoyunun oluşumu, davranış ve tutumlar, sanayileşmiş bir toplumda, gelişmekte olan bir toplumda veya feodal bir tarım toplumunda birbirlerinden farklılıklar gösterecektir. Öbür yandan bir toplumdaki siyasal kurumların incelenmesi sözkonusu toplumun nitelikleri hakkında da bir fikir verebilir. Kurumsal yapılara bakarak toplumun hangi gelişme düzeyinde olduğunu saptamak genel anlamda mümkün olabilmektedir.

Parlamentolar içinde yer aldıkları toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve diğer özelliklerinden etkilenip şekillenen siyasal üst yapı kurumlarıdır.

Parlamentolar tarihsel gelişimleri içinde nasıl bir bünyesel değişim geçirmişlerdir? Parlamento üyelerinin nitelikleri ne tür değişkenlerle etkilenmiş ve parlamentolar toplumsal gelişme doğrultusunda hangi türden elitlerin etkisine açılmıştır? Bu bakış açılarının ışığında özellikle 1950–1960 dönemlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nde bulunmuş parlamenterlerin sosyal, ekonomik/ mesleksi ve diğer kimi niteliklerini tasnif etmeye çalışacağız. Buradan elde edilecek bulgular sözkonusu dönemlerde değişen toplumsal koşullar ile birlikte şekillenen yapısal durumlarını ve kurum olarak parlamentoların bünyesinde bulunmuş üyelerin profillerinden kimi varsayımlarımızı test etme imkanı bulabiliriz.

Çalışma ile 1950-1960 dönemlerinde parlamenterlerin profilleri incelenecek ve başlıca şu sorulara açıklamalar bulunmaya çalışılacaktır: Parlamentolar gelişen toplumla birlikte toplumsal farklılaşmalara orantılı olarak “demokratikleşmekte” midir? Yani yeni beliren ve diğer toplumsal gruplara/ temsilcilerine açık mıdır, yoksa topluma yabancılaşımı / tepeden inmeciliğini sürdürmekte midir? İyi tahsilli, prestijli meslekleri olan, yüksek statülü elitlere mi açıktır yoksa yaygın ve açık bir toplum ortamında demokratik bir temsil niteliği var mıdır?

2. Parlamento ve Türkiye

2.1. Parlamento Üyelerinin Değişen Kompozisyonu

Siyasal modernleşmenin parlamentolar açısından ele alınmasında elit grupların toplumsal ve ekonomik niteliklerinin modernleşme süreci ile yakından ilişkileri etkili olmaktadır. Geleneksel elitlerin, modern toplumun yeni tür elitleri tarafından değiştirilmesi, kalıplaşmış elit çıkarlarının siyasal ve yönetsel alandan temizlenmesi ve yerlerine profesyonel politikacıların ve yöneticilerin geçmeye başlaması toplumsal ve ekonomik gelişmeyle beraber siyasal elitlerin kompozisyonunda başlayan değişim bu tür yaklaşımın kapsamına girmektedir (Türköne, 2003: 395-396). Gerçekten de modern/modernleşen toplumlarda eski kadroların yerlerini profesyonel politikacılar almaktadır. Özellikle hukukçuların üyelik içinde artan yeri, toplumun ekonomik açıdan açık ve canlı bir toplum olduğunu işaretlemesi gibi eski kamu yöneticilerinin (sivil-asker bürokratların) sayısal olarak parlamentolarda önemli yer tutması toplumun genişleyen kentsel yapısının tezahürü olmaktadır (Yücekök, 1983: 47-48).

2.2. Türkiye İçin Bir Genelleme

Siyasal elitler (Turhan, 1991) genel olarak, siyasal alanda üst/belirleyici pozisyonları işgal eden insanlar olarak tanımlanabilir. Başka deyişle siyasal partiler ile yasama ve yürütme kurumlarında etkin ve belirleyici konumdaki bireyler siyasal elit kavramı kapsamına girer (Arslan, 2007c: 86).

Türkiye’de de elitlerin ülke siyasetinde/ yönetiminde önemli ölçüde belirleyici oldukları söylenebilir. Frey’in yerinde ifadeleriyle,

Yakın zamanlara kadar Türkiye’nin politikası, bellibaşlı bütün açılardan, seçkinler politikası olmuştur. Gelişme halindeki toplumların çoğunda olduğu gibi siyasal dram, seçkin aktörlerle, seçkin kurumlarıyla ve seçkin kentsel ortamlarla sınırlı kalmıştır. Kültürün niteliği, kaynakların dağılımı ve yöneticilerin bilinçli eylemleri, kütle unsurlarını dışarıda bırakmıştır... Hala Türk politikasının akışını büyük ölçüde, siyasal seçkinler üzerinde odaklaşmak suretiyle incelemek mümkündür; ne var ki, gelecekte bu perspektif, muhtemelen giderek yetersiz kalacaktır (Frey, 1965; akt. Özbudun, 1995: 1-2).

1950’li yıllara kadar yerel nüfuz sahibi kişilerin etkisi merkezi devlet seçkinlerine oranla çok sınırlı kalmıştır (Özbudun, 1995: 4-5). Bu anlamda çok partili siyasal ortam Özbudun (1995: 5)’nun “devlet seçkinleri” olarak

tanımladığı iktidar elitinin yönetsel/ bürokratik iktidarını ve parlamentodaki nüfuzunu “çevreden” gelenlerle paylaşmak zorunda bırakmıştır^e.

Türkiye’deki siyasal iktidarın resmi şekillenişinin nasıl olduğunu analiz etmek açısından siyasal hayatın temel yapı unsurlarından olan siyasal elitlerin başta sahip oldukları mesleksi özgeçmişleri, eğitim düzeyleri olmak üzere belirli toplumsal profillerinin tasnif edilmesi/ incelenmesi Türkiye toplumunun iktidar yapısının daha iyi anlaşılabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Türkiye Parlamentosu 1950-1960 aralığında toplumsal ve kurumsal bağlamda “demokratik”leşmiştir. Parlamento giderek yaygınlaşan oranda toplumun pek çok katmanına açılmaktadır. Bununla birlikte parlamentonun belirli elitlerin tekelinde olduğu dönemler de olmuştur. Ancak toplumun değişen çehresi siyasete yansıkça parlamento da giderek tahsil, statü, meslek, yaş ve servetin dar ve kalıplaşmış sınırları aşılmış, daha demokrat ve temsil olanağı artan bir parlamento haline dönüşmüştür.

Çok partili hayata geçişle birlikte oluşan parlamentolarda asker-sivil bürokrat eski elitleri geride bırakan liberal/ girişimci elitleri bunların kendi içlerinde parçalanışlarını, nasıl yeni toplumsal ittifaklar kurduklarını ve demokratik süreç içerisinde birbiri ardına gelen oluşumların parlamentoya nasıl yansıdığını görmekteyiz. Bu anlamda Türkiye parlamentosu toplumun bir ölçüde aynası olabilmiş, toplumdaki güçleri 1950-1960 dönemlerinde toplumsal ağırlıkları ile bir ölçüde orantılı olarak temsil edebilmiştir.

3. Türkiye’de Çok Partili Siyasal Hayat, Seçkinler Ve Parlamentolar

Diğer dönemlerde olduğu gibi çok partili dönemde de parlamentonun ve parlamenterlerin profilleri söz konusu dönemin sosyal ve ekonomik yapısından/ gelişmelerinden etkilenmiş ve çoğunlukla onlar tarafından belirlenmiştir. Parlamento- toplum ilişkileri sözkonusu toplumsal koşullar içerisinde bir etki-tepki ilişkisi olarak da okunabilir. Ve bu ilişkide egemen olan unsur toplumun tipi, ekonomik ve sosyal düzeyi, yapısı kısacası toplumun kendisidir.

^e “Merkez-çevre” kavramsallaştırmasını Türkiye’deki sosyal bilimler literatürüne kazandıran ‘Center-Periphery as a Concept for the Study of Social Transformation’ makalesi ile Şerif Mardin Türkiye’deki “çevre”/halk ile “merkez”/ devlet seçkinleri arasındaki ilişkilerin kökenine teorik ve tarihsel bir bakış getirmiştir. Ayrıntılı analiz için bkz. Şerif Mardin, “Türk Siyasasını Açıklayabilecek Bir Anahtar: Merkez-Çevre İlişkileri”, *Türkiye’de Toplum ve Siyaset*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1992.

Yücekök (1983: 123)'ün belirttiği gibi Türkiye parlamentosunun en önemli/ büyük değişimlerinin yer aldığı ve en inişli/ çıkışlı dönemlerini anlatmak toplumun sosyo-ekonomik yapı farklılaşmalarından bağımsız değildir. Çünkü parlamento diğer bütün toplum kurumlarının da olduğu gibi toplumsal yapının sosyo-politik bir sonucu ve yansımasıdır.

Parlamentoların, parlamenterler bağlamında incelenmesi siyasal partilerin bu noktadaki önemlerini/ belirleyiciliklerini kaçınılmaz kılmaktadır. Çok partili dönemi kapsayacak şekilde Türkiye parlamentosu, genel itibarla partilerin belirledikleri özellikteki kişilerden oluşmuştur. Öte yandan parlamento üyelerinin hemen her yasama döneminde var olan birkaç bağımsız üye dışında kahir ekseriyetinin mensup oldukları siyasal partilerin ideolojik/ siyasal, toplumsal ve ekonomik temsil ve tercihlerini yansıttıkları, onlar tarafından belirlendikleri rahatlıkla söylenebilir. Bu anlamda örneğin, Başkaya (2008)'nin “devletin asıl partisi/ bürokrasinin partisi” dediği Cumhuriyet Halk Parti (CHP)'li parlamenterlerin orta ve üst yaşlardaki, “devlet tecrübesi” olan sivil-asker bürokrat ağırlıklı, eğitim düzeyi yüksek kişilerden olması karşısında Demokrat Parti (DP) üyesi parlamenterlerin önemli ölçüde “devlet tecrübesi olmayan”, tarım ve ticaretle uğraşan, sanayici, hukukçu ve görece eğitim düzeyi ortalarında olanları da kapsayan “taşralılar” olmaları gibi.

Demokrat Parti (DP)'nin iktidara geldiği 1950'li yıllarla birlikte gelişen ekonomik hareketliliğin oluşturduğu sosyolojik yapı, çeşitli toplumsal güçlerin ulaştığı yeni boyutlar, yeni toplumsal çözümler, ittifaklar, toplumdaki çıkar çatışmalarının farklılaşması, çok partili siyasal yaşamdaki iktidar yapısını ve demokratik kurumları etki altında tutan oluşumlardır.

Öte yandan 1876 ve 1908'deki anayasal dönemler büyük beklentilerle başlamış ancak fazla sürmeden sona ermiştir. Kemalist tek parti döneminde de çok partili parlamenter düzene geçişin iki deneyimi başarısızlıkla sonuçlanmış özellikle de 1931'den sonra ülke demokratik sayılamayacak bir tek parti döneminde zor yıllar geçirmiştir. Fakat tüm bu ortam içerisinde sosyolojik bir olay olarak karşımıza çıkan ve 1923'ten itibaren devlet desteği ile yaratılmaya çalışılan bir sermaye sınıfının/ burjuvazinin Türkiye'de iktidara talip olmaya çalışması görülmektedir. Bu yeni elit sınıfın III. Selim döneminden itibaren iktidara rengini veren ya da bizzat iktidar olarak betimlenebilecek sivil-asker bürokrat elite kafa tutmaya başlamış olması gerek parlamento ve gerekse

parlamentelerin profilleri açısından üzerinde önemle durulması gereken bir husustur (Yücekök (1983: 124).

Türkiye’de çok-partili hayata geçilmesinin bir sonucunun, seçkinler arasındaki Kemalist birliğin parçalanması olduğu söylenebilir. Başka deyişle bu dönemde seçkinler arasında çatışmanın gizliden gizliye değil açıktan açığa yapıldığını söylemek mümkündür. Artık DP’nin temsil ettiği siyasal seçkinlerle, CHP ile güçlü/ içkin bağları olan resmi/ devletçi seçkinler arasında biraradalıktan söz etmek mümkün değildir. DP hükümetleri, programlarına uygun olarak toplumda bürokrasinin rolünü azaltmaya çalışmışlar, devletçi seçkinler ise buna karşı güçlü bir dirençle karşılık vermişlerdir. DP liderlerinin gözünde bu, “milli iradenin” kabul edilemez şekilde engellenmesi anlamına gelmektedir^f. Bürokratik seçkinler ise “cahil” bir çoğunluğun seçtiği “yeteneksiz ve ilkesiz” politikacılara karşı “kamu/ devlet yararını” korumayı kendilerine görev seçmişlerdir (Özbudun, 1995: 16-17).

DP iktidarının en güçlü/ yoğun yaşandığı dönemlerde (1950-1960) Türkiye toplumunda bürokrasinin ağırlığının azaltıldığı gözlemlenebilir. Nitekim devletçi/ bürokratik seçkinler parlamentodaki belirleyici konumlarını ve siyasal seçkinlerle olan (DP’de politika yapan seçkinler) güçlü bağlarını kaybettikleri gibi genel olarak nüfuzları, statüleri, itibarları ve gelirleri de önemli ölçüde azalmıştır.

Çoğunlukla Cumhuriyetin kuruluşu ile Osmanlı geçmişinden keskin bir kopuş olarak görülmekle birlikte derinlemesine bir bakışla birçok önemli süreklilik unsurlarının da var olduğu söylenebilir. Süreklilik unsurlarının belki en önemlisi devlet seçkinlerinin süregelen hakimiyetidir (Özbudun, 1995: 7; Başkaya, 1999: 285-353; Cangızbay, 2000). Cumhuriyetin tek partili parlamentoları kamu görevlilerinin (sivil-asker bürokratlar) egemenliğinde olmuştur. 1920’den 1946’ya kadar tüm tek partili Parlamentolarda resmi/ kamu görevlileri toplam üye sayısının yaklaşık yarısını oluşturmaktadır (Özbudun, 1995:11). Parlamentolardaki büyük değişim 1946 yılında çok partili sisteme geçilmesiyle gerçekleşmiştir. CHP 1946 seçimlerini kazanmış olmasına rağmen kamu görevi kökenli parlamenterlerin oranında hissedilir bir azalma, serbest meslek veya ekonomik mesleklerden gelenlerin oranında ise buna paralel bir

^f DP geleneğinin devamı niteliği sıklıkla vurgulanan “Adalet ve Kalkınma Partisi” (AKP)’nin de kimi düzenlemelerinde bürokratik bir direnme ile karşılaşması dolayısıyla

artış görülmüştür (Özbudun, 1995: 11). Bu eğilim DP'nin iktidara geldiği 1950 seçimlerde daha açık şekilde parlamentoda gözlemlenmiştir.

Özbudun (1995: 14)'a göre Kemalist dönem, sadece devletçi seçkinlerin ve seçkinler dünyası görüşünün tam olarak hakim olduğu bir dönem olarak değil aynı zamanda seçkinlerin de kendi içlerinde yüksek düzeyde birlik/benzerlik/ biraradalık gösterdiği bir dönemdir. Bu bağlam içinde 1950'ye kadar profesyonel kamu görevlilerinin oluşturduğu bir tür kapalı kurum mevcut olmuştur, bunların politikacı sıfatıyla yaptıkları yasama faaliyetleri/ metinlerini meslektaşları bürokrat sıfatıyla uygulamışlardır.

Burada belirtilmesi gereken bir nokta şudur: Kemalist elitin modernleşme çabalarının başarısızlığı ve bunun sonucunda toplumun farklılaşması gittikçe alternatif yada karşıt bir seçkinler tabakası yaratmıştır. Bu alternatif seçkinler iş adamlarından, tüccarlardan, serbest meslek sahiplerinden, yerel düzeyde etki sahibi olanlardan oluşuyordu. Bu yeni seçkinler de modernleşme yanlısı olmakla birlikte gerek sosyal profilleri/ kökenleri gerekse vesayetçi olmayan devlet ve toplum anlayışları dolayısıyla resmi Kemalist/ devletçi seçkinlerden ayrılmaktadırlar. 1950'de gerçek anlamda serbest seçimlerin uygulanmasıyla DP'de örgütlenmiş bu alternatif seçkinler köy, kasaba ve şehirlerdeki "çevre" güçlerini kolayca mobilize ederek parlamentoda çoğunluk oluşturmuşlardır (Berzeg, 2000: 155).

Bu anlamda 1950 seçimleri, çevrenin, "gelenekçi devletçi seçkinler" (Berzeg, 2000: 151-182) ya da "ittihatçı seçkinler" (Başkaya, 1999: 339) karşısındaki zaferi olarak tanımlanabilir. Frey bu değişim sürecinin Türkiye'deki siyasal sistem açısından anlamını ve sonuçlarını şöyle ifade etmektedir:

Dönemin siyasal tarihinin büyük bölümü, Büyük Millet Meclisindeki devlet görevlilerinin gerileyişinde ve serbest meslek sahibi ve ekonomik grupların yükselişinde saklıdır. Biçimsel iktidarın zirvesinde asker ve bürokratin yerini alan Türk siyasetinin yeni adamı, avukat ve tüccardır... Milletvekilleri, ülkenin vesayet altında gelişmesine yönelik bir ulusal seçkinler grubu olmaktan çıkıp, daha yakın yerel ve siyasal çıkarlara yönelik bir yerel politikacılar topluluğu haline dönüşmüşlerdir... Çağdaş Türk politikasının temel çatışması, (belki yakın zamanlara kadar) çoğu Halk Partisi içinde bulunan veya onu

benzer söylemleri olduğu düşünülürse bugün bile aynı çekişmenin güçlü varlığından söz etmek mümkündür.

destekleyen ulusal seçkinlerin kalıntılarıyla, çoğu Demokrat Parti ve onun halefi içinde bulunan yeni bir politikacı türü arasındaki çatışmadır. Ancak yerel politikacılar artık bütün siyasal partilerde güçlü bir temsil, hatta hâkimiyet sağlamışlardır. Ordunun bir bölümünden, bürokrasiden ve genelde aydınlardan güçlü bir dış destek alan ulusalcı politikacılar Türkiye'nin yoğun gelişme sürecini, politikanın elverdiği ölçüde güçlü bir merkezi denetim altında sürdürmek istemektedirler. Bunlar gelecekte daha güçlü bir sanayileşmiş millet yaratabilmek için, bugünkü tüketim ve tatmin düzeylerinde büyük fedakârlıklardan yanadırlar. Kemalist selefleri gibi bunlar da artık büyük çoğunlukla resmi mesleklere mensup olmasalar bile, politikaya yaklaşımlarında entelektüel ve resmi olma eğilimindedirler (Frey, 1965; akt. Özbudun, 1995: 17-18).

Devlet seçkinleri ile seçilmiş siyasal elitler arasındaki gerilimler, 1961 anayasasının kabulüyle ortadan kalkmamıştır. 1961 seçimlerinde seçmenler çoğunluğu eski Demokrat Parti seçmeninin oyları için yarışan üç partiye (Adalet Partisi, Yeni Türkiye Partisi ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi) yönelmiştir. “Devlet seçkinlerinin partisi” olan CHP, oyların ancak %36,74’ünü alabilmiştir[§]. Türkiye’de 1965-1971 arasında yaşanan ve DP’nin devamı niteliği belirgin olan Adalet Partisi dönemi, ülke tarihinde çok partili düzene en fazla yaklaşıldığı dönem olarak görülür (Altan, 1994: 84). Ancak bu sürecin sadece ilk üç yılı olağan koşullarda geçirilmiş sonrasında düzen hızla bozulmuş ve nihayet 12 Mart 1971 askeri müdahalesi gerçekleşmiştir. 1961 anayasasının görece demokratik, sivil hak ve özgürlükler alanında yarattığı serbesti, toplumsal ve siyasal yaşamda büyük ölçüde renklilik yaratmıştır. Ancak tam da bu özgürlük havasının ülkede yarattığı serbestlik ortamı siyasal ve toplumsal parçalanmışlığı da beraberinde getirmiştir. 1968 yılı milad alınırca, artık hem sağ hem de sol siyasal-toplumsal kesimde ayrışmalar ve karşılıklı çatışmaların yaşandığı gözlenebilir. Devletin bu yaşanan süreçte taraf tutması kimi kesimleri diğerlerine görece destekler görüntü çizmesi ise toplumsal karışıklık ve kaosa zemin hazırlamıştır (Demir, 2005; Altan, 1994: 87).

Tek partinin (CHP) mutlak hakimiyetinde geçen 1940’lı yılların sonuna kadar parlamentoda sivil-asker bürokratlar çoğunluk oluştururken 1950’li yıllarla birlikte, çok partili siyasal hayata geçiş ortamında “çevre”den gelen halk yığınlarının temsilciliğini yapan ve nihayet iktidar seçkinleri arasına girme iddiası taşıyan yeni bir grup ortaya çıkmıştır.

[§] “1961 Yılı Genel Seçim Sonuçları”, http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=4, 05.04.2008.

1950'deki ezici parlamento çoğunluğunu 1954^h ve 1957ⁱ parlamentolarında da sürdüren DP'ye 27 Mayıs Askeri Darbesi ile müdahale edilmiştir. 27 Mayıs darbesi Tısoğlu (2008)'na göre, sivil-asker seçkinlerin “öncü” konumunun teminat altına alınması olarak okunabilir.

Son tahlilde 1950-1960 arası dönemde çoğunluğu sivil-asker bürokrat olan devletçi seçkinler ile başat kısmını DP geleneğinin oluşturduğu siyasal/ekonomik seçkinler arasında çekişmeler sürmüş, 1960, 1971 ve 1980'de askeri bürokratlar bu çekişmeye doğrudan müdahalelerde bulunmuş ve nihayet tüm bu yaşananların bir şekilde parlamentodaki parlamenter profilini de etkilediğini söylemek mümkündür.

4. 1950-1960 Arası Parlamentolarında Üye Profilleri

1950- 1960 arasındaki parlamenter siyasal elitlerin sosyal profillerini incelemeyi amaçladığımız çalışmada parlamenterlerin belirlenen kimi kriterler ışığında tasnif edilmesi hedeflenmiştir. Parlamento üyelerinin kurumlaşmaya ve profesyonelliğe katkılarını sağlayan ve aynı zamanda yaygın temsil olanağı sağladığı için bir demokratikleşme ölçütü de sayılan meslek dağılımları, bunun yanında eğitim, yaş, yabancı dil bilme oranları karşılaştırmalı olarak tasnif edilmeye çalışılmıştır. Belirtilenler dışında kullanılabilecek kriterler olmakla birlikte özellikle meslek, eğitim durumu, yabancı dil bilme oranı ve yaş dağılımlarının sosyal profil belirlemede başlıca rol oynadıkları düşünülmektedir. Yine de çalışmanın sınırlılığı bağlamında parlamenterlerin “kır-kent doğumlu olmaları”, “medeni durumları”, “çocuk sayıları” ve “cinsiyet” gibi kriterlerin dışarıda tutulduğunu belirtmek gerekmektedir.

Siyaset sosyolojisi bağlamında konuyla ilgili olarak Ahmet Yücekök'ün “Türkiye’de Parlametonun Evrimi” çalışması literatürde önemli yer tutmaktadır. Öte yandan “Siyasal Elitler” (1991) isimli teori ağırlıklı çalışmasında Mehmet Turhan kavram açıklamaları ve değişik elit kuramları üzerinde durmaktadır. Türkiye’yi model olarak yaptığı çalışmasında “Elit Değişimi” olgusunu incelenmiştir. Son olarak, Cumhuriyet dönemi Türk siyasal elitlerinin incelendiği, “Turkish Political Elite (1965)” adlı eserinde F. Frey en kapsamlı incelemeyi yapmıştır.

4.1. Meslek

Parlamenterlerin meslekleriyle ilgili olarak yaptığımız sınıflandırmada başlıca dört kategori belirledik. Bunlardan ilki olarak “Kamu” başlığında; resmi sivil görevliler, askerler, eğitim ve din ile ilgili meslekler

^h “1954 Yılı Genel Seçim Sonuçları”,

http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=2&il_id=0, 05.04.2008.

ⁱ “1957 Milletvekili Genel Seçimi”, http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=3, 05.04.2008.

toplanmıştır. “Ekonomik” başlığı altında; ticaret, tarım, sanayi, bankacılık ve müteahhitlik meslekleri toplanmıştır. “Serbest” kategorisi altında ise; avukatlık, mühendislik, doktorluk ve diğer serbest meslekler toplanmıştır. Bu üç kategori dışında tasnife tabi tutulamayanlar ise “Diğer” başlığı altında toplanmaya çalışılmıştır.

Çok partili siyasal hayatın ilk “gerçek” seçimleri sonucunda^j parlamento üyelerinin meslek profilleri önemli ölçüde değişmeye başlamıştır. Özellikle tek parti döneminin parlamenterleri içinde oransal olarak önemli yer tutan sivil-asker bürokratların oranı dönemselsel olarak azalmaya başlamıştır.

Örneğin; 1946 seçimleri sonucunda “Kamu” kategorisi içine dahil edebileceğimiz parlamenterlerin oranı %37 olarak tespit edilmiştir (Yücekök, 1983: 159-160). Bu anlamda bu oranın tek partinin ezici hükümlerliliğinin sözkonusu olduğu dönemlerle kıyaslandığında bir düşüşü işaret ettiği söylenebilir. Öte yandan çoğunluğu sivil- asker bürokratların oluşturduğu bu kategorideki parlamenterlerin 1950 seçimleriyle birlikte meclis bütününe oranı % 28’e gerilemiştir. Ancak bu oran 1954’te tekrar % 37’ye yükselmiştir.

Tablo 1: Parlamenterlerin Meslek Dağılımları (1950-1960)

MESLEK	1950		1954		1957	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kamu	141	28,81	203	37,26	183	29,98
Serbest	185	37,00	170	31,07	213	34,60
Ekonomik	130	26,68	117	21,58	159	26,05
Diğer	35	7,14	40	7,54	60	9,32

Kaynak: (Altan, 1994: 67; Yücekök, 1983; Arslan, 2005)

Yücekök (1983: 159-160)’e göre tarım ve ticaret burjuvasizinin yeni bir sınıf olarak geliştiği ve bu nedenle artık siyaset sahnesinde bunların sahneye çıkmasının temel göstergelerinden biri de sivil-asker parlamenterlerin “ekonomik” başlığında topladığımız “ticaret, tarım, bankacılık ve müteahhitlik” meslek gruplarının parlamentodaki 1946’da %24’e ve DP’nin iktidara geldiği 1950’de % 27 civarına yükselmesidir. Bu bakış açısı isabetsiz olmakla birlikte bütünü görmemiz açısından eksiktir. Çünkü sözkonusu asker- sivil bürokratların oransal düşüşü ile birlikte parlamentoya DP saflarında katılan tarım, ticaret ve diğer ekonomik meslek alanlarından gelen parlamenterler toplumsal-siyasal muhalefetin ve yapının asli unsurlarındadır. Tek Parti

^j 1946 seçimlerinde uygulanan sisteme göre oy verilirken hangi partiye oy verildiği herkes tarafından görülebilmekte fakat sayılırken sadece hükümetin görevlileri tarafından gizli sayım yapılmaktaydı Türkiye Cumhuriyetinin ilk çok partili genel seçimi olan 1946 seçiminde uygulanan “açık oy, gizli sayım”ın usulsüzlükleri olduğu iddia edilmiş olup “sopalı seçim” şeklinde de anılmıştır (Con, 2008). 1946 seçimlerini uygulanan seçim sistemi ve pratiği dolayısıyla çok partili hayatın parlamentoları içinde ayrı tutmak gerekir.

yönetiminin sona ermesiyle elbette parlamentoda temsil imkanı bulmaları normal karşılanmalıdır. Öte yandan 1950 ve 1954'te oluşan çok partili parlamentolardaki % 27'lik "ekonomik" grubundan gelen parlamenterlerin oranı daha sonraki dönemlerde bu yükselişini koruyamamıştır.

"Serbest" meslek kategorisinde tasnif edilen avukat, mühendis, doktor ve diğer serbest mesleklere sahibi parlamenterler 1950'deki ilk DP iktidarı döneminde %37 gibi büyük bir orana çıkmışsa da daha sonraki dönemlerde düşüşe geçmişlerdir.

"Ekonomik" ve "serbest" meslek gruplarının 1950'li yıllara kadar "kamu" grubuna karşı parlamentodaki oransal azlıklarının bu tarihten itibaren sağladıkları üstünlük tek parti hükümlerini sona erdiren serbest seçimlere (Erdoğan, 2003: 76-77) bağlanabilir. Fakat burada 1950'li yıllarla birlikte Türkiye toplumunun sosyo-ekonomik olarak değişmesinin de parlamentoda yansımaları da okumak olanaklı görünmektedir (Yücekök, 1983: 161).

Her şeye rağmen parlamentodaki meslek dağılım oranlarının sözkonusu dönemlerde Türkiye toplumunun meslek ve uğraş alanlarının yüzdeleri ile karşılaştırıldığında tam bir yansıma olmadığı görülmektedir (Yücekök, 1983: 161).

4.2. Eğitim Durumu

Seçkin ve kitle arasındaki farkı ortaya koyan unsurlardan biri eğitim düzeyinin ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Seçkin tabaka toplumdaki çoğunluğa göre daha uzun süre eğitim görmüş kişilerden meydana gelir. Biliş düzeylerinin yüksek olmasına bağlı olarak seçkin tabakaya mensup kişiler soyut düşünme ve buradan mantıksal yargılara ulaşma yeteneğine sahiptirler. Bundan dolayı bu kişiler sembollerini yönlendirirler (manipüle ederler) kitleye kendi yorumlarını kabul ettirirler (Sarıbay, 1998: 59). Bu bağlamda toplumun "temsilci" olarak seçtiği parlamenterlerin "seçkin" anlamında büyük çoğunluğunun üst eğitim sahibi olmaları normaldir. Nitekim Tablo 2'de de bu durum, parlamenterlerle ilgili eğitim durumları verileriyle desteklenmektedir.

Öte yandan eğitim uzun yıllardan beridir demokratikleşme süreci açısından önemli bir unsurdur. Türkiye toplumunda elitist gelişmelere temel oluşturmuş en önemli unsur olarak eğitim görülmüş ve yöneten-yönetilen arasındaki en belirgin nitelik farkını eğitim saptamıştır.

Batının geçirdiği sanayi devrimini gerçekleştir(e)mediği ve sosyal tabakalaşma ve sınıflaşma açısından belirgin bir şekilde girmeyen Türkiye toplumunda eğitim yönetici elit kadroyu belirleyen en önemli kaynak olmuş ve toplumun diğer kesimlerine kıyasla çok daha üst düzeyde eğitim görmüş olan asker-sivil bürokratlar ekonomik/ sosyal hareketlilik yeni elit kadrolar yaratana kadar ve tüm tek parti dönemi boyunca toplumu rekabetsiz şekilde yönetmişlerdir.

Bir anlamda batı yanlısı aydınlar ve sivil-asker bürokratlar, Türkiye toplumunun yaygın ve fakat eğitim düzeyi sıfıra yakın olan kitlelerini “cumhuriyetin kazanımları” ve “tek parti”nin gücünün verdiği rahatlıkla “modernleştirme”nin yollarını aramışlardır (Başkaya, 1999: 312-340). Şüphesiz maddi arkaplana dair yapılacak bir okumanın tek parti döneminin asker-sivil bürokrat elitinin bunu yaparken “yüce” bir idealizm ile değil gerçekçi bir sınıfsallık (devletçi/ seçkin bürokratik sınıf) doğrultusunda hareket ettiğini söyleyebiliriz (Cangızbay, 2000: 26-27). Bu doğrultudaki hareketlerinde “eğitim” hem kendilerine rehber olmuş hem de önderliklerinin meşruiyet temelini yaratmıştır.

Tablo 2: Parlamenterlerin Eğitim Düzeyleri (1950-1960)

Dönem	İlkokul		Ortaokul		Lise		Üniversite	
	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)
1950	21	4,31	34	6,98	54	11,09	378	77,62
1954	14	2,58	27	5,00	61	11,28	439	81,14
1957	39	6,40	41	6,72	78	12,78	452	74,10

Kaynak: (Altan, 1994: 63)

Türkiye parlamentolarında 1920-1957 arasında bulunmuş 2210 parlamenterin eğitim durumlarının ortalaması sırasıyla % 62 Üniversite, %10 Lise, % 9 ortaokul, %2 ilkokul, %2 Özel, %1 Medrese, geriye kalan %15 ise bilinmeyen gruplarında tasnif edilmiştir (Frey, 1965: 43-44, akt. Yücekök, 1983: 179). Parlamentonun içinden çıktığı toplumdaki eğitim açısından ne ölçüde kopuk olduğunu 1955’de yapılan nüfus sayımında nüfusun %60’nın hiç okuma yazma bilmeyenlerden^k oluştuğunu söylersek daha iyi belirlemiş oluruz.

Tablo 2’de görüldüğü gibi 1950’de parlamentoda üniversite mezunu parlamenterlerin oranı %77 civarındayken bu oran 1954’te 4 puanlık artış göstermiş ancak 1957’de %74’e gerilemiştir. Buna karşın 1950’de ilkokul mezunu parlamenterlerin oranı %4’lerden 1957’de %6’nın üstüne çıkmıştır. Her üç parlamento döneminde de lise mezunu parlamenterlerin oranı %11-12 arasındadır. Bu anlamda siyasal seçkinler olarak parlamenterlerin önemli ölçüde üst eğitim sahibi oldukları varsayımı da bu verilerle rahatlıkla destek bulmaktadır. Öte yandan toplumun eğitim seviyesi olarak gelişmesi paralelinde eğitim alanındaki yaygınlığın parlamentoya da yansıdığını söylemek mümkündür. Nitekim % 62 ortalama göz önüne alındığında 1950-1957 dönemlerinde parlamenterlerin eğitim seviyesinin yükseldiği gözlemlenmektedir.

^k 1955 Genel Nüfus Sayımı, İstatistik Genel Müdürlüğü, 1957, s.25.

4.3 Yabancı Dil

Ülke halkları veya kültürlerarası diyalog ve “küçülen bir dünyada” liberalleşme eğilimleri, teknoloji ve iletişimin yaygınlaşması farklı dillerin öğrenilmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Bu anlamda yabancı bir dili bilmek hatta birden fazla yabancı dil bilmek dünyayla bütünleşmenin koşullarından sayılabilir. 1950 ile 1960 arasında Türkiye’de parlamento üyelerinin bildikleri yabancı dil dağılımları aşağıdaki gibidir.

Tablo 3: Parlamenterlerin Bildikleri Yabancı Dillerin Dağılımı (1950-1960)

Yabancı Dil	Dönemler					
	1950	%	1954	%	1957	%
Fransızca	241	49,20	271	50,00	295	48,40
İngilizce	84	17,20	102	18,90	128	21,00
Almanca	80	16,40	80	14,80	87	14,30
Arapça	28	5,70	23	4,20	22	3,60
Farsça	15	3,00	8	1,50	11	1,80
En Az Bir Yabancı Dil Bilenlerin Sayısı	298	61,20	343	63,30	390	63,90

Kaynak: (Altan, 1994: 77; Öztürk, 2000).

Tek partili dönem ve çok partili dönem Türkiye’de siyasi elitlerin toplumsal profillerini karşılaştırmalı olarak incelediği çalışmasında Arslan tek parti dönemi parlamenterlerinin yaklaşık %80’inin en az bir yabancı dil bildiğini, bunun da ötesinde yaklaşık %34’ünün birden fazla yabancı dil konuşabildiğini tespit etmiştir (Arslan, 2005: 172). Bu anlamda Tablo 3’e baktığımızda görebileceğimiz gibi en az bir yabancı dil bilen parlamenterlerin sayısı hissedilir oranda düşmüştür. Bu durumu çok partili döneme girildiğinde oluşan parlamenter profilleri açısından toplumsal temsilin yükseldiği varsayımıyla açıklamak olanaklı görünmektedir. 1950’de en az bir yabancı dil bilen parlamenterlerin oranı %61,20 iken 1954 ve 1957’de bu oran %63 civarında olmuştur. Kısacası 1950 ile 1960 arasında parlamentodaki en az bir yabancı dil bilen parlamenter oranında ciddi bir değişme olmamıştır.

Tablo 3’e bakıldığında keskin şekilde görülebileceği gibi her üç dönemde de (1950, 1954, 1957) parlamenterlerin %50’ye yakını Fransızca bilmektedir. Bu üzerinde durulması gereken bir veridir. Bir yazara göre bu durum, yani Fransızca bilen parlamenterlerin oransal olarak bu kadar yüksek olması kapitülasyonlar sebebiyle Fransa’ya tanınan ticari olanaklardan ve kültürel yakınlaşmadan kaynaklanmaktadır (Altan, 1994: 78). Ne var ki durumun görünen bir kısmı böyle olabilirse de sosyo-politik olarak Fransızca bilen parlamenterlerin oransal üstünlüğünü sadece kapitülasyonlara bağlamak biraz fazla indirgemecilik gibi görünmektedir. Bu bağlamda Osmanlı-Türkiye

aydınının kökleri yaklaşık 200 yıl geriye götürülebilecek modernleşme (Batılılaşma) projesinin Cumhuriyetçi formunun öznesi olan Fransa'yla mecburi bir yakınlık içinde olduğunu görmek gerekmektedir (Cangızbay, 2000: 19). Ayrıca Fransızcanın sadece Türkiye'de değil ama dünyada yaygın şekilde ilgili dönemlerde bir elit dili olarak kabul edildiğini de eklemek gerekir (Altan, 1994: 78).

1950-1960 dönemlerindeki parlamenterlerin en çok bildikleri dillerden biri de İngilizcedir. 1950 ile birlikte güçlü bir çoğunlukla parlamentoda bulunan Demokrat Parti'nin liberal politikalar izlemesi ve bu bağlamda özellikle Amerika Birleşik Devletleri ile yakın ekonomik ilişkiler içine girmesi İngilizcenin ülkede ve parlamento içerisinde yükselen bir oransal grafik seyrettiğini açıklayabilir. 1950 parlamentosunda %17,20 olarak tespit edilen İngilizce bilen parlamenter miktarı 1954'te %18,90, 1957'de %21'e çıkmıştır. Ayrıca ikinci dünya savaşı sonrası Amerika'nın hem askeri hem de ekonomik olarak dünyada pozisyonunu güçlendirmesi de İngilizcenin popüler olmasında etkili olmuştur.

Tablo 3'ten çıkan sonuçlardan biri de Almanca bilen parlamenter sayısındaki azalmanın sürmesidir. Birinci Dünya savaşına müttefik olarak giren ve birlikte yenilen Osmanlı-Almanya arasındaki yoğun ilişkilerin azalması Almancanın giderek gözden düşmesinde etkili olmuştur. 1950'de Almanca parlamenterler arasında %16'nın üzerinde bir oranda biliniyorken 1954 ve 1957'de bu oran %14'lere gerilemiştir.

Son olarak Türkiye ile yakın komşuluk ilişkileri olan ülkelerin dilleri olan Arapça ve Farsçanın yüzdeler dilimlerinin oldukça düşük olması üzerinde durulması gereken bir noktadır. İlginç şekilde toplam içinde zaten küçük bir yer tutan Arapça ve Farsça bilen parlamenterler 1950'de %8'lerde iken 1954'te %5'lere ve 1957'de de %4'lere kadar düşmüştür.

4.4. Yaş Dağılımları

Dünyada ve Türkiye'de değişen toplumsal, ekonomik ve siyasal koşullara rağmen yaş olgusu siyasi elit dolaşım süreci üzerinde etkili olan önemli bir faktör olarak varlığını sürdürmektedir. Pek çok gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş toplumda halen siyasi elitler arasında belirli yaş grupları başat roller almaktadırlar (Arslan, 2007a: 4; Arslan, 2007b: 6).

Tek Parti döneminde kayda değer bölümü asker-sivil bürokrat olan Kemalist kadrolarca doldurulan Parlamento, üyelerinde pek az değişiklik yapılarak (Yücekök, 1983: 182) çok partili hayata kadar gelmiştir. Eski üye yaş ortalamasının yükseldiği 1950'li yıllara kadar Cumhuriyetin kurucu kadroları arasında yer alanların etkisi büyüktür.

Tablo 4: Parlamentelerin Yaş Dağılımları (1950-1960)

Yaş Grubu	1950		1954		1957	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
30-39	144	29,47	135	24,80	154	25,20
40-49	148	30,40	238	43,90	262	42,90
50-59	123	25,30	100	18,40	124	20,40
60-69	69	14,10	62	11,40	57	9,30
70-79	3	0,60	7	1,30	13	2,10

Kaynak: (Altan, 1994: 69)

Tablo 4'te görüldüğü gibi DP'nin iktidara gelmesiyle parlamenter yaş ortalaması önemli ölçüde düşmektedir. Başka deyişle DP'yi iktidara getiren seçimlerle birlikte Meclis gençleşmiştir. Bu durum 1961'e kadar da sürmüştür. 1950 seçimleri sonrası parlamentonda büyük bir çoğunluk oluşturan DP'li üyeler yaş ortalamasının düşmesine büyük katkı yapmışlardır.

1950 seçimleri sonrası oluşan parlamentoda üyelerin %30'a yakını 30-39 yaş aralığındadır. Bir genelleme olarak söylenmesi gereken önemli bir nokta; 1950'de parlamentonun hemen hemen % 60'ının 50 yaşın altındaki parlamenterlerden oluşuyor olmasıdır. 1954 ve 1957 seçimleri sonrası oluşan parlamentolarda da bu oran aşağı yukarı aynı seviyelerde tespit edilmiştir.

5. Genel Değerlendirme Ve Sonuç

Parlamenter demokrasinin yerleşmesi uzun soluklu bir mücadelenin eseridir. Bu durum Türkiye'de I. Meşrutiyet'e kadar götürülebilir. Kimileyin padişaha kimileyin devletçi seçkinlere kimileyin de silahlı kuvvetlere karşı girişilen mücadeleler sonucu parlamentolar varolmaya/ toplumsal çeşitliliğin temsilcisi olmaya çalışmışlardır. Türkiye'de parlamenter sistemin gecikmeli ortaya çıkışı elbette uzun süreli bir imparatorluk deneyiminden ve klasik anlamda sınıfların (işçi/ burjuva) oluşmamış olmasıyla ilişkilidir (Tahir, 1992: 140). Sınıfların batıdaki gibi olmadığı/ oluşmadığı bir toplumda siyaset de çatışmacı yapıdan uzak seyredir. Herşeye rağmen Türkiye'de I. Meşrutiyet'ten beridir süregelen bir parlamento geleneği mevcuttur. Kimileyin, örneğin 1960 ve 1980'de olduğu gibi doğrudan parlamentoların dağıtılması sözkonusu olmuşsa da Türkiye'de parlamentolar varlıklarını sürdürmüşlerdir.

1950-1960 dönemlerindeki Türkiye parlamentolarının üye profillerini mesleksel özgeçmiş, eğitim durumu, yabancı dil bilme durumları başta olmak üzere kimi sosyal kriterler ışığında incelemeye çalıştığımız çalışmamızda bazı sonuçlara ulaştığımızı düşünüyoruz.

Tek parti döneminin sona erdiği 1946/ 1950 ile birlikte parlamentonun yapısında kimi değişiklikler yaşandığını görmekteyiz. Herşeyden önce siyasal parti sayısının artması toplumdaki tercihleri daha gerçekçi yansıtmayı

sağlamanın yollarını açmış, farklı kültür ve sınıftan elitlerin parlamentoya girmesine olanak vermiştir.

1950-1960 arası dönemde parlamentoların üye profillerinde mesleki özgeçmiş itibari ile bazen teknokratlar (asker/ sivil bürokratlar) bazen de serbest/ ekonomik mesleklerden gelen parlamenterlerin oransal artış gösterdiğini görmekteyiz.

Özellikle başlangıç olarak seçtiğimiz 1950 parlamentosunda Fransızca parlamenterler arasında yaygınlıkla bilinmektedir. Fransızcanın oldukça yüksek olarak bilinmesinin geçmişteki Fransa ile girişilen kimi ekonomik yakınlaşmaların bir sonucu olarak okunması mümkün olabilse de esasında cumhuriyetçi modernleşme projesinin Fransa ile mecburi yakınlaşmasının bariz sonucu olduğu söylenebilir. Ayrıca Fransızcanın 1950'den itibaren dönemin sonuna kadar oransal olarak azalması da dikkat çekicidir. Yine Fransızcanın bilinme oranının gittikçe azalmasına ters orantılı olarak başlangıçta %17'ler civarında bilinen İngilizce dönemin son parlamentosunda %30'ları aşmıştır. Bu durum İngilizcenin küreselleşen dünyada yegane dil olmasının etkisi mutlakdır.

1950'den başlayarak oluşan parlamentolarda yaş ortalaması bazı dönemlerde artma ve azalma göstermekle birlikte çoğunluğun 50 yaşın altında olması dönemin parlamentolarının görece genç olduğu noktasında önemli bir veri teşkil etmektedir.

Eğitim konusunda üniversite mezunu parlamenterlerin oransal artışı dışında çok çarpıcı farklılaşma görülmemekle birlikte değişen toplum yapısı içerisinde giderek büyüyen siyasal rekabet ortamında parlamentoya yansıyan eğitim düzeyleri bir ölçüde demokratikleşmeyi gösterebilmiştir. Çok partili siyasal hayata geçilmesiyle birlikte üniversite mezunu parlamenterlerin oransal yükseliş göstermesine rağmen az da olsa ilk ve ortaokul mezunlarının da üyelik kazanabiliyor ve bu durum Türkiye parlamentosunun sözkonusu dönemlerde bütün eğitim düzeylerine eşit olmasa da açık olduğunu göstermektedir.

Son tahlilde parlamentoların toplumsal temsil düzeylerinin yüksek oluşu aldıkları kararların toplumda kabul görme düzeyi üzerinde etkili olmaktadır. Parlamento topluma ne kadar çok benzerlik gösteriyorsa aldığı kararları uygulamaya geçirmesi ve topluma benimsetmesi de o derecede kolay olmaktadır. Parlamentoların her toplum kesiminden, her kültürden ve toplumdaki her eğitim ve meslek grubundan dengeli bir temsil sağlaması toplumsal/ siyasal barışı da demokratik kurum ve kuruluşların işlemesini de kolaylaştıracaktır.

Kaynakça

- Altan, C., (1994), **1950'den Günümüze Türkiye'de Parlatonun Sosyolojik Görünümü ve Değişimi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Arslan, A., (2005), “**Tek Partili Dönem ve Çok Partili Dönem Türk Siyasi Elitlerinin Toplumsal Profillerinin Karşılaştırmalı İncelemesi**”, İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt:7, Sayı:1.
- Arslan, A., (2007a), “**Elit Teorisi Perspektifinden Çanakkale Milletvekillerinin Sosyolojik Profilleri**”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:22, s.1-22.
- Arslan, A., (2007b), “**1995'ten Günümüze Türk Siyasi Elitlerinin Sosyolojik Analizi**”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 1, s.1-17, <<http://www.insanbilimleri.com/>>
- Arslan, A., (2007c), “**1999'dan 2007'ye Türk Toplumunun Yasama Sürecine Yön Vermiş Türk Siyasi Elitlerinin Sosyolojik Analizi**”, Yasama Dergisi, Sayı:4, Ocak –Şubat-Mart.
- Başkaya, F., (1999), **Yediyüz Osmanlı Beyliğinden 28 Şubata: Bir Devlet Geleneğinin Anatomisi**, Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Başkaya, F., “**CHP: Bir Devlet Partisinin Anatomisi**”, <http://www.metu.edu.tr/~ulubay/chp.html> , 08.04.2008.
- Berzeg, K., (2000), **Liberalizm Demokrasi Kapıkulu Geleneği**, Liberte Yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- Cangızbay, K., (2000), **Hiçkimsenin Cumhuriyeti**, Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Con, E., “**Türkiye'de Demokrasinin Arkaik Tablosu Üzerine Bir Deneme**”, <http://www.liberal-dt.org.tr/>, 04.04.2008.
- Demir, Ş., (2005), **Yurttaşlık Kavramı ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi: Anayasal Yurttaşlık**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Erdoğan, M., (2003), **Türkiye'de Anayasalar ve Siyaset**, 4. Baskı, Liberte Yayınları, Ankara.
- Frey, F., (1965), **Turkish Political Elite**, Cambridge M.I.T. Pres.
- Kemal, T., (1992), **Notlar/ Batılama**, Haz. Cengiz Yazoğlu, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Mardin, Ş., “**Türk Siyasasının Açıklayabilecek Bir Anahtar: Merkez-Çevre İlişkileri**”, **Türkiye'de Toplum ve Siyaset**, İstanbul, İletişim, 1992.
- Özbudun, E., (1995), “**Türkiye'de Devlet Seçkinleri ve Demokratik Siyasal Kültür**”, **Türkiye'de Demokratik Siyasal Kültür**, Ankara: Türk Demokrasi Vakfı.

Demir, Ş.&Sesli, M.,&Dursun, E. / Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. 1, (2008): 105-122

Öztürk, K., (2000), **Türk Parlamento Tarihi TBMM-X. Dönem (1954-1957)**, II. Cilt, TBMM Basımevi Müdürlüğü, Ankara.

Sarıbay, A. Y., (1998), **Siyasal Sosyoloji**, Der Yayınları, 4. Basım, İstanbul.

Tahir, Kemal., (1992), **Çöküntü**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

Tısoğlu, Seha, “**Türkiye’de İktidar Seçkinleri ve Dönüşümleri**”,

<http://www.yaziyaz.com/dergi/2007/04/turkiyede-iktidar-seckinleri-ve-donusumleri/>, 07.04.2008.

Turhan, M., (1991), **Siyasal Elitler**, Gündoğan Yayınları, Ankara.

Türköne, M., (2003), “**Siyaset nedir?**”, *Siyaset*, Lotus Yayınevi, Ankara, s.3-33.

Türköne, M., (2003), “**Seçkinler ve Aydınlar**”, *Siyaset*, Lotus Yayınevi, Ankara, s. 379-411.

Yücekök, A., (1983), **Siyaset Sosyolojisi Açısından Türkiye’de Parlamentonun Evrimi**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.

1955 Genel Nüfus Sayımı, İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No:372, 1957, Ankara,

“1954 Yılı Genel Seçim Sonuçları”,

http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=2&il_id=0, 05.04.2008.

“1957 Milletvekili Genel Seçimi”, http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=3,

05.04.2008.

“1961 Yılı Genel Seçim Sonuçları”,http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=4,

05.04.2008.